

7. HJEMMEFRONTLEDELSEN

Som nevnt dannet Johan Nygaardsvold Arbeiderpartiets andre regjering i 1935. under særlig ustabile og uoversiktlige politiske forhold. Makten lå som nevnt hos de medlemmer av frimurerordenen som kontrollerte generalstaben, videre hos en gruppe næringlivsfolk som hadde kontroll over De militære vaktstyrker, Ordenvernet, Sikkerhetsstyrkene og Jernbanevaktene og dessuten gjorde en gruppe nazister seg gjeldende. Sammen med medlemmer av frimurerordenen gikk de med planer om statskupp. Det skulle gå noen år før det ble klart at Arbeiderparti lederne hadde innlatt seg på et samarbeid med skjulte politiske krefter. Det vil fremgå hendelsene omkring Hjemmefrontledelsen under den tyske okkupasjonen og av korrespondansen mellom Hjemmefrontledelsen og Londonregjeringen. Haakon Lie skriver i boken "Skjebnear" om frykten for et høyreside kupp:

"Frykten for kupp-planer trengte inn i konsentrasjonsleirene. I utkast til "samlingsprogram", som ble utarbeidet på Grini våren 1945, og der ble undertegnet av fremstående medlemmer av Arbeiderpartiet og Kommunistpartiet, het det:

Enheden i kampen under krigen har skapt enhet også i kampen etter krigen. Men den nasjonale enhet trues av en klikk uansvarlige reaksjonære elementer som omgås med kupp-planer for å hindre en fri demokratisk utvikling. Enhver slik tendens til kuppmakeri i strid med Norges Grunnlov og demokratiske forfatning må klart bekjempes.

Frykten for at Hjemmefrontledelsen skulle sette vårt folkestyre ut av funksjon, gikk helt inn i de folkevalgtes rekker. Når en leser C. J. Hambros "Dagboksblader og aktstykker fra regjeringsdannelsen fra 1945", ser en hvordan det blant mange av de "gamle" stortingsmennene rådde den dypeste mistillit til Hjemmefrontens ledelse. Bondepartiets Gabriel Moseid sa rett ut at

"vi her har å gjøre med folk som hadde planlagt og forberedt et statskupp". Hambro selv konstaterte: "Det er åpenbart at hjemmefrontens ledelse som synes den anonyme og uansvarlige makt er søt, har tenkt å trenge statsmaktene helt tilside... Stortinget som institusjon fornærmes med overlegg fra dag til dag". 1

Hvem var så disse "mulige kuppmakere" som fremstående medlemmer av Arbeiderpartiet og Kommunistpartiet, inklusive Einar Gerhardsen, bekymret seg over mens de gikk mellom brakkene på Grini høsten og vinteren 1944-45?

1941 ble
hans hje
som sen
Halvorse
høyester
rådmann
Øystein
Schjelder
for nærin
D
noen år ti
den bank
1928. H
Arbeiderp
den gang
Halvorsen
seg styre a
hadde sar
beslutning

Hvem s
Den vel
Londonreg
styre av H
dato, den
Hjemmefro
leder av H
krav om at
Dette var s
Knutzen fo
nå dette må
det vil si å e

Hvem er så
Medlemmen
dannelsen a
det er den s
innføre oms
"kretsen."

Einar Gerhardsen hadde allerede stiftet bekjentskap med dem. I august 1941 ble han og en rekke av hans partifeller invitert til konsul Hans Halvorsen i hans hjem i Grimelundveien i Oslo. Her ble den såkalte "Kretsen" dannet. Den som senere erklærte seg som leder av Hjemmefronten. Tilstede var foruten Halvorsen selv, Einar Gerhardsen, senere sentralbanksjef Gunnar Jahn, høyesterettjustitiarius Paal Berg, rektor ved universitetet Didrik Arup Seip, rådmann Paul Hartmann, Olav Gjerløw, Carl P. Wright, Tor Skjønsberg, Øystein Thommessen, Lars Evensen og høyesterettsdommer Ferdinand Schjelderup. Her møtte Arbeiderpartiets ledere fremtredende representanter for næringslivet og de borgerlige partier.

Det er verdt å nevne at innbyderen til møtet, konsul Hans Halvorsen, noen år tidligere, sammen med sentralbanksjef Nikolai Rygg, hadde fått i stand den bankpanikk som fulgte etter Hornsrudregjeringens tiltredelseserklæring i 1928. Hornsrud var som nevnt den første statsminister utgått fra Arbeiderpartiet. I tiltredelseserklæringen lanserte han marxistiske ideer som det den gang sto skrekk av. Folk tok pengene sine ut av banken etter anbefaling fra Halvorsen og Rygg. Hornsrud hadde ingen reaksjon på dette. Han ville ikke la seg styre av kapitalen. Regjeringen måtte gå etter 18 dager. Halvorsen og Rygg hadde sammen med pengekapitalistene makt til å overstyre Stortingets beslutninger.

Hvem styrer regjeringen?

Den vel bevarte korrespondansen mellom Hjemmefrontledelsen og Londonregjeringen er unik. Den forteller at Arbeiderpartiregjeringen lot seg styre av Hjemmefrontledelsen. Den forteller også at styringen ikke var av ny dato, den var fra første stund godtatt av begge parter. Vi ser at Hjemmefrontledelsen har klare politiske mål som den ikke kan ha fått som leder av Hjemmefronten og Milorg. Jeg tenker her på Hjemmefrontledelsens krav om at kommune-styremedlemmene skulle oppnevnes istedet for å velges. Dette var så viktig for Hjemmefrontledelsen at den var villig til, slik Sam Knutzen foreslo i sitt brev til regjeringen, å likvidere sin hovedmotstander for å nå dette mål. Det dreier seg om å trekke Norges styreform i autoritær retning, det vil si å endre vår statsforfatning.

Hvem er så denne gruppen som sto frem og kalte seg Hjemmefrontledelsen? Medlemmene tilhørte ikke Arbeiderpartiet. Vi kan følge dem tilbake til dannelsen av Johan Nygaardsvolds regjering i 1935. Det er min oppfatning at det er den samme gruppe som etter avtale med Nygaardsvold oppnådde å få innføre omsetningsavgiften. Deler av denne gruppe gikk også under navn av "kretsen."

"Kretsen" utarbeidet et notat som finansråd Paul Hartmann hadde med seg til England da han ble oppnevnt til konsultativ statsråd i Londonregjeringen. Notatet som hadde klare antidemokratiske tendenser var datert 27. august 1941 lød:

"Det i 1936 valgte Storting kan etter den alminnelige oppfatning her i landet ikke sies i sin helhet å ha holdt mål. Og i folkets øyne er det blitt skandalisert ved presidentskapets opptreden i månedene juni - september 1940. Det bør merkes at man den gang hadde Høyesteretts P. M. av 15. juni å skyte seg under. Da regjeringen er utgått fra Stortinget av 1936, forutsetter man derfor i Norge at regjeringen stiller sine plasser til disposisjon så snart kongen er kommet på norsk jord igjen. Dette så meget mer som det etter de irregulære og tildels anarkistiske forhold Norge har i dag, kreves en regjering som for den helt overveiende del består av menn som etter sitt virke under okkupasjonstiden har fått det nødvendige inngående kjennskap til forholdene og ikke minst til enkeltpersonene her i landet. Å finne de hertil skikkede menn skulle neppe være vanskelig.

Til alt dette kommer at man i Norge anser de gamle partigrensene for bortfalt, og av den grunn legger stor vekt på at den regjering som før krigen fungerte som partiregjering blir avløst av en som motsvarer de endrede politiske forhold. Den regjering som Kongen så utnevner og som forutsettes å bli sittende til forholdene er blitt såpass stabile at stortingsvalg kan finne sted, forutsettes å fremlegge et arbeidsprogram for den nærmeste tid, samt å søke folkets tilslutning til dette og til sin egen sammensetning gjennom folkeavstemning. Stortingsvalg forutsettes avholdt senest ett år etter Kongens hjemkomst. For tidsrommet fra våpenstillstanden til Kongens hjemkomst kan det bli nødvendig at Kongen oppnevner en regjeringskommisjon til å forestå administrasjonen innen landet." 2

"Kretsen" drøfter så forskjellige alternativer når det tyske okkupasjonsstyret engang tok slutt. Drøftelsene konkluderer med at:

"Kretsen kan ikke forestille seg annen fremgangsmåte enn at en fremskutt nordmann, når den tid kommer, får den nødvendige fullmakt fra London til å danne et interimstyre. Man anser det for umulig å bruke de gamle by- og herredstyre i overgangstiden. For en stor del er også ordførerne i samme stilling. Den mest praktiske ordningen er at fylkesmennene, i samråd med folk som på hvert enkelt sted har nordmenns tillit, oppnevner små by- og bygdestyre, 3 - 5 ansette og dyktige menn, til å ta seg av de saker som det er nødvendig å løse. Man vil stå fritt når krigen er over og ikke føle seg bundet

ved besten
det er klar
det bl. a. t.

Den politi
norske fol
med å kun

London
Når vi les
igjen med
styre. Ette
Regjering

Hjemm
regjeri
Den 22. ju
Regjering

"Vi har ei
motsetnin
dersom de

I svar fra

"Det vil
nødvendig
sine kons
i framtime

Regjering
oss av de
stemt ove
for Regje
gen har
ansvarlig

I de første
brev til
Regjering

ved bestemmelser og avtaler som regjeringen måtte bringe i stand, med mindre det er klart at disse har vært strengt nødvendige for krigsførselen. Her siktes det bl. a. til Regjeringens plan om en regional atlantehavs avtale.

Den politiske framtid for Regjeringens enkelte medlemmer må avgjøres av det norske folk i valg som for andre nordmenn. Regjeringen må derfor ikke regne med å kunne vende tilbake til Norge for å fortsette styret rent automatisk. " 3

Londonregjeringen instrueres av Hjemmefrontledelsen

Når vi leser korrespondansen mellom "Kretsen" og Londonregjeringen sitter vi igjen med det inntrykk at "Kretsen" styrer regjeringen og regjeringen lar seg styre. Etter gjentatt press fra Hjemmefrontledelsen trakk Ljungberg seg ut av Regjeringen den 20. mars 1942. 11

Hjemmefrontledelsen sier seg fornøyd med Londonregjeringens sammensetning

Den 22. juli 1942 presiserer Hjemmefrontledelsen at den nå var fornøyd med Regjeringens sammensetning. Hjemmefrontledelsen skriver:

"Vi har et levende ønske om at alt som kan gjøres for å overvinne mulige indre motsetninger blir gjort, og er overbevist om at Regjeringen vil stå sterkt dersom det nå ikke blir gjort ytterligere forandringer i dens sammensetning."

I svar fra Regjeringen den 9. februar 1943 sies det:

"Det vil selvsagt ikke bli inngått andre bindende avtaler enn de som er nødvendige av hensyn til vår krigsinnsats. Det norske folk må selv gjennom sine konstitusjonelle organer bestemme retningslinjene for vår utenrikspolitikk i framtiden..."

Regjeringen har (siden) så vidt mulig søkt å følge de råd som har vært sendt oss av de ansvarlige kretser innen Hjemmefronten, og som i alminnelighet har stemt overens med Regjeringens egne synspunkter. Det har ikke alltid vært lett for Regjeringen å avgjøre hvem som representerer Hjemmefronten. Regjeringen har imidlertid søkt og vil fremdeles søke å utbygge sin kontakt med ansvarlige kretser som må forutsettes å ha alminnelig tillit hjemme..." 4

I de første dager av oktober 1943 presiserer Hjemmefrontens ledelsen igjen, i et brev til Regjeringen, hvor viktig det er å opprette et interimstyre og at Regjeringen trekker seg tilbake straks den kommer til Norge:

"En utenlandsk innblanding i vår siviladministrasjon, utilbørlig under enhver omstendighet, vil i en slik situasjon bli likefrem utålelig. Skulle dette alternativ inntreffe, må vi henvise til den tanke som vi allerede ved statsråd Hartmanns reise fremmet overfor Regjeringen: At Regjeringen oppnevner - eller tar initiativet til at det blir oppnevnt - et administrativt sentralorgan av folk som har intimt kjennskap til forholdene i landet fra okkupasjonstiden, som overtar ledelsen av departementene, og også delegerer myndighet til, som kollektivt organ, å utstede anordninger på Regjeringens vegne.

Aller uheldigst er imidlertid de politiske konsekvenser av en ordning med at enkelte medlemmer av Regjeringen, eller representanter for regjerin gen, som sendes over fra England, utøver den høyeste administrative myndighet. Når det i dag i de fleste kretser i Norge er skapt en tillitsfull innstilling overfor Regjeringen, skyldes det ikke bare det store arbeidet for Norges sak Regjeringen har ledet utenfor Norge, men også - og ikke minst - de utvetydige erklæringer statsministeren ved flere leiligheter har avgitt om at Regjeringen vil tre tilbake når den kommer hjem til Norge Disse erklæringer er blitt oppfattet derhen at det er Regjeringens linje i størst mulig utstrekning å overlate til folket hjemme å forestå den indre administrasjon så snart vi kan styre oss selv. I den situasjon vi her behandler, mener vi at medlemmer av, eller representeranter for Regjeringen, som ikke har vært hjemme under okkupasjonen, vil savne de nødvendige forutsetninger for å foreta den umiddelbare ledelse av landets administrasjon og forestå gjennomføringen av de forholdsregler som er nødvendige. En slik ordning ville så splid og bitterhet og utløse en opprivende politisk kamp. Dette bør vi alle være interessert i å unngå." 5

Hjemmefrontledelsen presser Londonregjeringen

Det oppsto strid mellom Regjeringen og Hjemmefrontledelsen om administrasjonen av kommunene etter frigivelsen av landet. Regjeringen mente at valgsystemet måtte tillempes. Det vil si at de kommunestyremedlemmer som var valgt i 1938 og som nazistene hadde fjernet, i størst mulig utstrekning måtte gå tilbake til sine stillinger. Hjemmefrontledelsen insisterte at kommunestyre-representantene skulle oppnevnes av fylkesmannen. Regjeringen uttalte:

"Vi kjemper i denne krig ikke alene for friheten - så vel nasjonalt som individuelt - men også mot diktatur og for demokrati. Vi ville derfor søke hurtigst å komme bort fra "fører og oppnevnesprinsippet."

I pakt med disse tanker utarbeidet Regjeringen sitt forslag til organisering av kommunestyrene og sendte forslaget til Hjemmefrontens ledelse for uttalelse.

Svar kom tele
"Brage"
til med gjem
derfor vårt
Justisminister
gi fylkes-menn

Telegrammet
"Idet v
Regjeringen
hjemmefronte
kommunalord
føre vårt arb
skal overleve
motiver."

Dette v
Londonregjer
om at kon
Regjeringen
Hjemmefron
Hjemmefron
"Regj
Hjemmefron
forhåndsorg
Krets
kom- munes

Den illegale
sto bak, vak
styre:

"Når freden
Inntil regul
hjemmefron
hvordan ga
årene... De
gjelder det
grunnlaget
utviklingen
de fleste an
gjelder det

Svar kom telegrafisk:

"Brage", (Hjemmefrontledelsen), ka n ikke overta ansvaret for å hjelpe til med gjennomføringen av Regjeringens kommunalordning. Vi innstiller derfor vårt arbeid og trekker tilbake de beskjeder som vi etter Justisministerens forutgående telegrafiske meddelelse mente oss berettiget til å gi fylkes-mennene."

Telegrammet bekreftes i brev datert 28. juli 1943, der heter det:

"Idet vi bekrefter innholdet av denne vår beskjed, går vi ut fra at Regjeringen snarest søker tilknytning til andre medarbeidere på hjemmefronten som måtte anse seg i stand til å gjennomføre en kommunalordning etter de i anordningen opptrukne linjer, og i det hele tatt føre vårt arbeide videre I samband med dette venter vi da også beskjed hvem vi skal overlevere de med Justisministerens aprilbrev mottatte anordninger med motiver."

Dette var klar tale. Hjemmefrontledelsen bryter enhver forbindelse med Londonregjeringen dersom den ikke går med på Hjemmefrontledelsens krav om at kommunestyrerepresentantene skal oppnevnes og ikke velges. Regjeringen ga etter for presset. Den lot seg således styre av Hjemmefrontledelsen. I svaret som fulgte føyer Regjeringen seg etter Hjemmefrontledelsens krav:

"Regjeringen er enig i at kommuneordningen forberedes i samsvar med Hjemmefrontens forslag, og den er fullt klar over nødvendigheten av hemmelig forhåndsorganisering." 10

Kretsen fikk det som den ønsket, forberedelsene til oppnevning av kommunestyrerepresentanter ble gjenopptatt.

Den illegale avisen "London-nytt" for oktober 1943 som Hjemmefrontledelsen sto bak, vakte oppsikt fordi den inneholdt udemokratiske idèer om et autoritært styre:

"Når freden kommer.

Inntil regulære valg har funnet sted eksisterer bare ett parti i Norge, og det er hjemmefronten. Alle som tar aktiv del i dens arbeide, er på det rene med hvordan gamle divergenser er skrinlagt og partskiller er brutt ned disse årene... De oppgaver vi står overfor den dag tyskerne legger våpnene ned, gjelder det å treffe de riktige avgjørelser - da mer enn noen gang før. Det er da grunnlaget for vår fremtid skal legges, det er da vi har sjansen til å pense utviklingen inn på det rette spor, kanskje for årtier fremover. Mer enn kanskje de fleste aner gjelder det at ledelsen i denne tiden griper inn riktig. Derfor gjelder det også å få fram de rette menn. Bare de beste er gode nok, de

dyktigske og mest uredde. Personlighet, kvalitet og karakter er det avgjørende, IKKE politisk farge - de gamle politiske skillelinjer blir simpelt-henirrelevante overfor de problemer vi får å baske med.

En annen ting er at det kan være til styrkelse og beroligelse av almenheten at mennene kommer fra alle gamle politiske leirer, enten de tidligere har spilt noen fremskutt rolle der eller ikke. Spørsmålet er om de har holdt mål i denne tide, enten de før har deltatt i det politiske livet eller ikke. Hjemmefronten har mennene. Hjemmefronten kjenner mennene og Hjemmefronten vil vite å sette dem inn på den rette plass." 6

Er Hjemmefronten en fascistisk organisasjon med sterke politiske meninger som har makt til å overstyre Regjeringen? Nei, selvfølgelig ikke. Hjemmefronten og Milorg er de frivillige, de som selv har organisert seg for å bekjempe den tyske okkupasjonen, en videreføring av verneplikthæren. Hvordan kan Hjemmefronten da ha fått en ledelse som ønsker å bruke tilsvarende metoder som de tyske nazister og Quisling benyttet seg av? Ideer som vi alle ønsket å bekjempe. Hjemmefronten og motstandsbevegelsen var vel det mest antinazistiske vi hadde.

Store deler av Hjemmefronten visste ikke at det eksisterte noen overordnet ledelse før den trådte frem og viste seg i mai 1945.

Hvordan kunne Londonregjeringen, i denne situasjon gi etter for et forslag som gikk i fascistisk retning?

Artikkelen i London-nytt vakte oppsikt. Hjemmefrontledelsen ble motarbeidet. Det sterkeste utspillet kom fra Bondepartiet, som etter 1959 heter Senterpartiet. I partiets program fra høsten 1945 statfestes det:

"Vårt land, vår frihet og vårt folkestyre skal voktes og vernes med alle de midler vi rår over."

I boken *"Bondekamp om Markedsmakt, Senterpartiets historie"*, beretter May-Brith Ohman Nielsen om Bondepartiets kamp mot Hjemmefrontledelsen. Den etterfølgende tekst er i hovedtrekkene hentet fra hennes bok.

Tidlig på våren 1944 hadde lærer og høyesterettsadvokat Edmund Haug konferanser med kommunepolitikere og stortingsrepresentanter i den hensikt å gjeninnføre demokratiet i Norge så hurtig som mulig både nasjonalt og lokalt ved krigens opphør. Han kom i kontakt med Bondepartiets formann prost Nils Trædal og nestformannen Gabriel Moseid. Moseid samarbeidet med arbeiderpartimannen Olav Versto som reiste rundt i kommunene for å advare folk mot å

la seg oppne
Haug ved å
ble forevist
Regjeringen
forfattet han

"Kongens t
Den 25. no
Kongen og
forfatningen
følgende tal

"Deres Maj
Stortinget
Dronning v
full tilslutn
Men for at
tillegger K
Grunnlover
å avlegge a

Sta
dokument,
uttalte:

"Je
overenssten
hans hellig
Den
Troskapse
I denne tr
kommuneo
troskapsea
rettigheter
Folket vil
Me

"Kretsen"
alt. I mel
Den konkl

**"at rette
mulig."**

la seg oppnevne til kommunale verv. Det ble gjort forsøk på å nøytralisere Haug ved å la ham bli medlem av "Kretsen", og på å snakke ham tilrette. Han ble forevist en erklæring fra Londonregjeringen som viste at "Kretsen" hadde Regjeringens tillit i denne saken. Haug lot seg ikke påvirke. I april 1941 forfattet han et skriv som ble sendt ut i 50 000 eksemplarer, som lød:

"Kongens troskapsed til forfatningen.

Den 25. november 1905 kom kong Haakon til Norge. To dager senere møtte Kongen og Dronningen fram i Stortinget. Kongen for å avlegge troskapsed til forfatningen. President Berner som ledet stortingets forhandlinger, holdt følgende tale:

"Deres Majesteter.

Stortinget som det norske folks representanter hilser Norges Konge og Dronning velkommen i sin midte. I kraft av Stortingets enstemmige valg med full tilslutning av det norske folk, har Deres Majestet besteg Norges trone. Men for at Deres Majestet skal kunne utøve den myndighet som Grunnloven tillegger Kongen, har Deres Majestet nå å avlegge den ed til forfatningen som Grunnloven foreskriver. Jeg tillater meg derfor å oppfordre Deres Majestet til å avlegge denne ed.

Statsråd Michelsen trådte derpå fram og overrakte kongen et dokument, hvoretter Kongen med opprakt høyre hånd i følge Grunnloven uttalte:

"Jeg lover og sverger å ville regjere kongeriket Norge i overensstemmelse med dets konstitusjon og lover så sant hjelpe meg gud og hans hellige ord."

Denne troskapsed var Kongens håndfesting til det norske folk. Troskapseden har han holdt og troskapseden vil han holde. I denne troskapsed ligger at han ikke kan tillate at våre folkevalgte stats og kommuneorganer skyves tilside og at ukonstitusjonelle styrer innsettes. I denne troskapsed ligger at han ikke vil tillate at frihetselskende folks mest dyrebare rettigheter krenkes. Kongens troskapsløfte skal være folkets troskapsløfte. Folket vil være tro mot vår Grunnlov og våre lover." 7

Med slik motstand ble det umulig å gjennomføre oppnevnelser. "Kretsen" sendte melding til London om at Haug kunne komme til å ødelegge alt. I meldingen var fremsatt løgnaktige og nedsettende påstander om Haug. Den konkluderte med at det ikke var annet å gjøre enn:

"at rette vedkommende får ordre om å likvidere forræderen hurtigst mulig."

Også Versto ble truet med likvidasjon om han ikke sluttet å motarbeide "Kretsen". Den negative omtalen rammet også Haugs samarbeidspartnere hvor Trædal var den eneste stortingsrepresentant som var nevnt ved navn.

Høyesterettsjustitiarius Paal Berg var "den sterke mann" som var utsett til å danne overgangsregjeringen. Han trakk seg imidlertid fra vervet. Årsaken skal ha vært at bondepartiets ledere satt på dokumenter som viste at Paal Berg sommeren 1940 hadde foreslått å inngå separatfred med Tyskland og at Kongen herunder skulle avsettes. Hvis disse opplysningene ble offentliggjort ville ikke Paal Berg overleve politisk. Denne mulighet skal ha vært årsaken til at Berg trakk sitt kandidatur. Det går klart frem av korrespondansen mellom Hjemmefrontledelsen og Londonregjeringen at Hjemmefrontledelsen hadde ganske bestemte politiske mål som den ikke kunne ha fått fra Milorg eller fra motstandsbevegelsen mot den tyske okkupasjon. Hva var Hjemmefrontledelsens politiske mål? Ingen utenforstående kunne den gang besvare dette spørsmål. De som hadde adgang til korrespondansen måtte imidlertid forstå at det forelå en bindende avtale mellom London regjeringen og den maktgruppe som fremstilte seg som leder av hjemmefronten. Det fremgår av korrespondansen at London regjeringen ga etter, og sluttet seg til Hjemmefrontledelsens forslag. Regjeringen godtok at forberedelsene til å oppnevne kommunestyrerepresentanter skulle fortsette. Den maktgruppe statsminister Nygaardsvold ga etter for, besto for en del av medlemmer av frimurerordenen som allerede på denne tid var en internasjonal maktgruppe av betydning.

Det er i strid med konstitusjonen å la seg velge og komme i regjeringsposisjon, for deretter å overlate makten og styringen til utenforstående samarbeidende krefter slik vi her ser et eksempel på. Det er grunn til å anta at Arbeiderpartiet etter denne gjennomgang har hatt en ukjent ledergruppe som hadde til oppgave å styre partiets politikk.

Helt fra 1935 da Arbeiderpartiet kom i regjeringsposisjon har Ap velgerne trodd at de stemte på et demokratisk part og at vårt land ble styrt etter demokratiske prinsipper. Dessverre er dette ikke riktig. Arbeiderpartiet og Landsorganisasjonen har i ettertid latt seg lede av de revolusjonære idéer som stammer fra Weissshaupts Illuminati som ble stiftet den 1. mai 1776. Alle som feirer den 1. mai som sin høytidsdag er knyttet til Illuminatis idéer om å gjennomføre revolusjonen og ødelegge det bestående. Til å gjennomføre disse idéer når tiden er inne, har arbeiderpartiet støtte fra frimureriet hvis ideologi også kommer fra Weissshaupts tankegods fra 1776 da han dannet Illuminati..

Det jeg her beretter om er uten tvil det største politiske bedrageri vårt lands velgere har vært utsatt for.

8. STORTING

I 1938 vedtok Stortinget Forslagstilleren m holdes i 1939. I konstitusjons kom med Sven Nielsen ikrafttredelsen, gj forlenget fra tre t

Det er ing for tre år fremov lot seg velge. At ett eller for den representantenes tilbakevirkende k funnet sted. I pri et diktatur, en un jeg her har nevnt denne gang med innstilling.

Vidkun Quisling Hirdfolk drysset debatten. Quisling 1940 ville være forlengelsen va forræderiparagra noen lovlig regj

Quisling 1939 sto det: hentydninger o Quisling direkt jødedom." 2

Hambro London hvor fa Den uregelmess karakteren av e han var villig oppnå.

Hva va et valg i 1939?

8. STORTINGET AV 1936

I 1938 vedtok Stortinget at valgperioden skulle utvides fra tre til fire år. Forslagstilleren mente at ordningen skulle gjelde fra neste valg, som skulle holdes i 1939. Endringen ble støttet av et flertall. Uenighet oppsto da konstitusjons komiteen under ledelse av stortingspresident C. J. Hambro og med Sven Nielsen som medlem mente at vedtaket, som ikke sa noe om ikrafttreddelsen, gjaldt for inneværende Storting som da ville få sin funksjonstid forlenget fra tre til fire år. Sven Nielsen fra Høyre hadde II grad i losje 13.

Det er ingen tvil om at velgerne i 1935 hadde valgt sine representanter for tre år fremover og ikke lenger. Det var vel også forutsetningen for de som lot seg velge. At Stortinget selv skulle beslutte at representantene skulle sitte i ett eller for den slags skyld flere år utover denne tid, reiste spørsmål om representantenes habilitet i dette spørsmål eller om lovendringen derved fikk tilbakevirkende kraft og således skulle gjelde for et valg som allerede hadde funnet sted. I prinsippet var dette å innføre et autoritært styre, noe i retning av et diktatur, en undergraving av demokratiet. Tiltross for at innvendinger som de jeg her har nevnt, kom fra kompetent juridisk hold vedtok presidentskapet også denne gang med Hambro i spissen, å slutte seg til konstitusjonskomitéens innstilling.

Vidkun Quisling var den som gikk sterkest ut mot forlengelsen av mandatet. Hirdfolk drysset flygeblad med protester over stortingsrepresentantene under debatten. Quisling brukte sterke ord, han mente at Stortinget etter 1 januar 1940 ville være ulovlig og ute av stand til å utføre sine funksjoner Den ulovlige forlengelsen var en statsforbrytelse som kunne rammes av straffelovens forræderiparagrafer. Etter 1 januar 1940 ville Norge, ifølge Quisling, ikke ha noen lovlig regjering. 1

Quisling gikk lenger i sine uttalelser, i partiavisen Fritt Folk for januar 1939 sto det: "*La oss få en nordmann til stortingspresident,*" med hentydninger om at Hambro var halvt jøde. Etter Münchenforliket uttalte Quisling direkte at Hambro var "*en representant for den internasjonale jødedom.*" 2

Hambro tilhørte en jødefamilie fra Hamburg som hadde emigrert til London hvor familien drev Hambros bank..Hvorfor utsatte han seg for kritikk? Den uregelmessige utvidelsen av Stortingets mandat som Hambro sto bak har karakteren av et kupp. Det må ha tjent et formål som var så viktig for ham at han var villig til å ofre demokratiske prinsipper så vel som prestisje for å oppnå.

Hva var spesielt med Stortinget av 1936? Og hva kunne en vente seg av et valg i 1939?

En engelskvennlig arbeiderbevegelse

Arbeiderpartiets var engelskvennlig. Det ble bekreftet da utenriksminister Halvdan Koht i 1939 uttalte at hvis Norge ble trukket inn i krigen måtte vi sørge for å komme på riktig side, det vil si, på engelsk side.

Vinteren og våren 1937 pågikk en feide i Arbeidernes Ungdomsfylking, AUF. Et flertall ville styrke forsvaret. Et mindretall mente at siden Norge var så sterkt knyttet til England, ville vi bli trukket inn i krigen på engelsk side, mot Sovjetunionen. Da gjaldt det ikke å ha noe forsvar. Arbeiderbevegelsens oppgave var ikke å styrke forsvaret, men å gjøre det ubrukelig i kamp.så vel innad som utad.

Haakon Lie skriver:

*" En del av oss sørget for at parolen om "rett side" gikk ut. På kurs og møter for tillitsmenn i Ap og fagorganisasjonen ble det gitt klar beskjed: Hvis britene kommer protesterer vi. Hvis tyskerne angriper skal vi slåss."*⁴

Stortinget 1936 hadde 14 representanter som tilhørte frimureriet. De hadde lojalitetsbånd til England og til USA. Arbeiderpartiet hadde 70 av de i alt 150 representantene. Det var et engelskvennlig Storting og en proengelsk regjering Hambro forlenget levetiden for, Et valg i 1939, etter at 2. Verdenskrig var brutt ut, ville utvilsomt ha skapt endringer. Vi kunne vente oss krav om et sterkere nasjonalt forsvar. Det kunne bli vanskelig å oppretholde avvæpningen av verneplikthæren.

I 1940, ble Norge trukket inn i 2. Verdenskrig.

Frimurere på Stortinget 1936

- ***Johan Undrum**, lensmann, Skjeberg, VIII grad losje 12.
- ***Olav Østby-Deglum**, gårdbruker, Furnes, VII grad losje 10.
- ***Alv Kjøs**, gårdbruker, kaptein, Løten, II grad St. Halvard.
- ***Christian Stray**, høyesterettsadvokat, Tromøy, VI grad losje 15.
- ***Ivar Johanneson Bleiklie**, landbrukssekretær, Fana, VII grad, Bergens Provinsialloge.
- ***Alfred Mathias Grønneberg**, urmaker, Fredrikstad, VIII grad losje 12
- ***Carl Gundersen**, overrettsakfører, Drøbak, III grad losje 9.
- ***Arthur Henry Eugen Nordlie**, IX grad losje 1.
- ***Sigbjørn Mustad**, høyesterettsadvokat, Gjøvik, IV grad, St. Andreaslogen nr 4, Hamarhus.
- ***Peter Jacob Semb Meyer**, Taler i losje nr 7.
- ***Sven Nielsen**, direktør, major, II grad losje 13.

*Lars Olai Meli
 *Andreas Kjær,
 *Olav Fjalstad,
 Varamenn
 *Kristian Arves
 *Marcellius Hag
 *Olav Peter Joa
 *Johan Olsen B
 *Einar Øksneva
 *Georg Olav R
 *Andreas Angel
 17, Midnattsol,
 *Torvald Hoseth
 *Christian Fred
 Hamarhus .
 *Hans Johan So
 *Per Gulliksen,
 *Eilif Magnus k
 *Erling Amand
 *Joachim With,
 *John Norem, fy
 *Hilmar Marius
 vicekonsul, Vardø,
 Ingen Ar
 hadde frimureriet
 Det var dette flerta
 Generalsta
 med få unntak me
 At frimure
 fleste.
 E
 Den fremste nors
 Det var maktpålig
 statsminister Joha
 stormaktene,. No
 stormaktenes spill
 fast ved en væpne
 Einar Maseng, 18
 diplomat i Moskv

- ***Lars Olai Meling**, skipsreder. II grad losje 14.
 - ***Andreas Kjær**, borgermester, Kristiansand, III grad losje nr. 6.
 - ***Olav Fjalstad**, sorenskriver, Arendal, VI grad losje 13.
- Varamenn**
- ***Kristian Arvesen**, gårdbruker, Rygge, IV/V grad losje 12.
 - ***Marcellius Haga**, Nes, fylkesskolebestyrer, I grad Losje 3.
 - ***Olav Peter Joachim Bugge**, gårdbruker, Borre, III grad losje 8.
 - ***Johan Olsen Bryn**, stasjonsmester Tinn, VIII grad, losje 11.
 - ***Einar Øksnevad**, statsfysikus, Bergen, I grad losje 14.
 - ***Georg Olav Rønnestad**, overrettsakfører, Volda II grad, Regulus .
 - ***Andreas Angel Hansen Holdø**, disponent, Hadsel I grad losje 17, Midnattsol,
 - ***Torvald Hoseth Gjæver**, kjøbmann, Skjervøy, III grad losje 13
 - ***Christian Fredrik Platou Murstad**, X grad, Ordførende Mester i Hamarhus .
 - ***Hans Johan Sollie**, bokhandler, Horten, IX grad losje 8.
 - ***Per Gulliksen**, banksjef, Sandefjord, III grad losje 7.
 - ***Eilif Magnus Klerck Brodtkorb**, III grad losje 7.
 - ***Erling Amandus Johansen**, X grad, ordførende Mester losje 11.
 - ***Joachim With**, kjøbmann, Kragerø, tjenende broder losje 11.
 - ***John Norem**, fylkesmann, Stavanger, VI grad losje nr 5.
 - ***Hilmar Marius Nordmann Engelsen**, dampskipsekspeditor. vicekonsul, Vardø, IV/V grad i losje 10 .

Ingen Arbeiderpartirepresentant tilhørte frimureriet. Av den grunn hadde frimureriet og Arbeiderpartiet tilsammen flertall på Stortinget i 1936. Det var dette flertall Hambro og Svend Nielsen forlenget levetiden for.

Generalstaben medlemmer som hadde avvæpnet verneplikthæren var med få unntak medlemmer av frimurerordenen.

At frimurerordenen skulle ha politiske interesser var ukjent. For de fleste.

Einar Maseng

Den fremste norske diplomat Einar Maseng reiste fra Moskva i februar 1940. Det var maktpåliggende for ham å advare utenriksminister Havldan Koht og statsminister Johan Nygaardsvold om ikke å inngå allianser med noen av stormaktene,. Norge var et lite land Det ville være uheldig å binde oss til stormaktenes spill. Einar Maseng hadde et klart budskap: Norge måtte holde fast ved en væpner nøytralitet---

Einar Maseng, 1880 til 1972 var norsk sendemann og Norges øverste diplomat i Moskva. Helt fra Krimkrigen på 1850-tallet hadde det vært en

Einar Maseng, 1880 til 1972 var norsk sendemann og Norges øverste diplomat i Moskva. Helt fra Krimkrigen på 1850-tallet hadde det vært en ubrutt linje at nøytraliteten skulle være uanhengig av hvilke av stormaktene som prøvde å trekke landet inn i krigen, men i 1940 gjorde den tyske invasjonen og regjeringens flukt til England mettopp dette. Midt oppe i alt sto Maseng som fikk sparken i DU i 1945.

Maseng var ansatt i utenriksdepartementet fra 1910 til 1945. Som pensjonist begynte Maseng å skrive bøker om Norge, Norden og stormaktene. Maseng har i norsk etterkrigstid vært omgitt av en slik taushet at de fleste av dagens historikere og samfunnsforskere ikke har anelse om hvem han var og hvilket bidrag han har gitt. Men i dag imponerer Masengs skrifter oss med sin faglige standard som gjør det verdt å utgi dem på nytt. For første gang utgis en samlet utgave av de tre bindene, "Utsikt over de nordeuropeiske staters utenrikspolitikk i de siste århundreder.

Maseng hadde knapt etablert seg som norsk sendemann i Moskva vinteren 1939 før den nye styrkeprøven mellom stormaktene brøt løs høsten 1939. Verdenshistorien flettet seg sammen med norsk historie og Einar Maseng var en enkeltskjebne som gikk med i historiens dragsug. Moskva la utenrikspolitikken tvert om og inngikk en ikkeangrepspakt med nazi Tyskland i august 1939. Tyskland invaderte Polen og England erklærte tyskland krig 3. september og Polen ble delt mellom USSR og Tyskland samme dag som USSR invaderte Finland. ..

Ikkeangrepsavtalen med Tyskland ga USSR anledning til å gardere seg i den mer urolige verdenssituasjonen. Ved å kreve støttepunkter i Finskebukten. Vinterkrigen satte alle de nordiske landene i en utsatt situasjon. Og ble et velegnet påskudd som ga de allierte, Frankrike og Storbritannia en legitim grunn til å gripe inn i Norden og unndra tyskland svensk jernmalm. Vestmaktene skjerpet sin blokadepolitikk. Reduksjon av den tyske fastlandsblokaden skulle redusere oppslutning om diktaturet. Det var altså dette Maseng reiste ens erend for Moskva til Oslo i februar 1940 for å understreke.

- 1 Hans Fredrik Dahl, *Vidkun Quisling, En fører blir til*, side 451, Aschehoug, Oslo 1992.
- 2 H. F. Dahl, side 454.
- 3 Haakon Lie, *Loftrydding*, side 419 – 420.
- 4 Haakon Lie, side 448.
- 5 Frimurerordenens matrikkel 1939 og Statskalenderen 1939.
- 6 Klassekampen, 7. mai 2006, ved Lars Mjøseth

9. 9. A
DA

Den Norske Frimurerordenens verdensomspennende arbeid i England blitt styret av

Vi som står ut og fungerer. Når Frimurerordenen styres av utenlandske opptredener og helsefrimureri styres

Den Norske Frimurerordenen 1749 og senere verdensomspennende binner storlosjer personlig utvikling og ledelse. Forpliktelser og til medlemmer

Innenfor dersom han er samme taushet forpliktelse vil derfor ikke kunne sammen og kjenne internasjonal m

For hver fremmede med er det opplyst fremmede losjambassadører

Noen av våre representanter

*Generalmajor kommandant Degree Scott representant

9. 9. APRIL 1940 FEMTEKOLLONNENES DAG

Den Norske Frimurerorden med allierte storlosjer var i løpet av årene blitt en verdensomspennende organisasjon. Særlig var forbindelsen til USA og England blitt styrket.

Vi som står utenfor kjenner lite til hvordan det internasjonale samarbeide fungerer. Når stormesteren blir intervjuet sier han alltid at Den Norske Frimurerorden er en selvstendig norsk orden som ikke er avhengig av eller styres av utenlandske krefter. Vi kjenner imidlertid fra stormester Færdens opptreden og hendelsene i august 1921 som er beskrevet tidligere, at norsk frimureri styres av en overordnet instans som vi antar befinner seg i utlandet.

Den Norske Frimurerorden har mottatt konstitusjonspatent, først fra England i 1749 og senere fra Sverige i 1891. Enhver storlosje som hører til frimureriets verdensomspennende nett har underskrevet en underkastelses-erklæring som binder storlosjene til en felles ledelse og til et samordnet læresystem for personlig utvikling. Plikten til taushet og kravet til lydighet er rettet mot denne ledelse. Forpliktelsen overføres fra storlosjene videre til de enkelte lokale losjer og til medlemmene.

Innenfor fellesskapet kan medlemmene fritt besøke utenlandske losjer dersom han er utstyrt med frimurerpass. Det må bety at alle er underlagt den samme taushetsplikt og de samme krav til lydighet. Uten denne felles forpliktelse ville besøk fra fremmede losjer kunne avdekke hemmeligheter og derfor ikke kunne gjennomføres. Underkastelseserklæringen binder systemet sammen og knytter det til en overordnet leder. Dette gir organisasjonen internasjonal makt og indre styrke.

For hver fremmed storlosje som Den Norske Frimurerorden har forbindelse med er det oppnevnt en herværende representant og en representant på den fremmede losjens hjemsted. Det skulle i 1939 gi 93 norske internasjonale ambassadører. Ikke alle representanter er oppnevnt.

Noen av våre øverste militære sjefer er oppnevnt som herværende representanter for utenlandske storlosjer. I matrikkelen for 1939 finner vi:

***Generalmajor Ivar Aavatsmark**, Stormesterens Prokurator, statsråd, kommandant på Akershus festning, repr. for The Supreme Council 33 and last Degree Scottish Rite for the Northern Masonic Jurisdiction, Boston, USA, og representant for The Grand Lodge of Montana, Hellena, USA.,

***Major O. Brinchmann Hansen**, repr. for Grande Lodge of Rhode Island & Providence Plantation. Providence, USA.

***Generalmajor Gustav Grüner**, repr. For The Grand Lodge of Utah, Salt Lake City, USA.

***Generalmajor Jacob Hvinden Haug**, repr. For Grand Lodge of Virginia, Richmond, USA, og Grand Lodge of Soberana, de Porto Rica, San Juan.

***Oberst Marcus Pettersen** repr. For Grand Loggia de Chile, Santiago. 5

Lojalitet til utenlandske brødre

Kong Oscar II's norske frimurerbrødre ble i 1880- og 90-årene mistenkt for å gå svenskekongens ærend mot Norges interesser. Kommanderende General ble den gang fra Stortinget spurt direkte om han hadde etterkommet ordre fra Kong Oscar II, som følge av sitt frimureri, noe han benektet.

Blant de mektige brødre i vest, omkring 1940, finner vi den engelske konge George VI som regjerte fra 1936 til 1952. Han rangerte høyest innen det verdensomspennende frimureri. Daværende marineminister senere statsminister Winston Churchill hadde vært frimurer tidligere. Presidenten i USA, Franklin D. Roosevelt, var en fremtredende frimurer med den 32. grad. Det tilsvarer den XI grad i det svenske system.

Norge i 2. Verdenskrig

Da de krigførende parter England og Tyskland, fattet interesse for norsk territorium våren 1940, hadde generalstaben gjennom lang tid bygget opp den hemmelige hæren rettet mot "*indre fiender*", samtidig som de hadde satt verneplikthæren ut av spill. Verneplikthæren besto av vernepliktig og frivillig norsk ungdom. Den hadde ingen spesiell politisk legning utover et nasjonalt sinnelag. Den møtte til mobiliseringsplassene uten innkalling. Målet var å kaste overfallsmennene ut av landet.

Åpent for invasjon

Etter 1935 var den politiske venstresiden ingen trussel mot det etablerte samfunn. Europa var i krig fra høsten 1939. Den hemmelige hæren forble imidlertid intakt og de ubrukelige geværene og kanonene ble ikke satt i brukbar stand slik nasjonale hensyn og den stadig mer truende situasjon skulle tilsi. Intet ble gjort for å rette på disse selvforskyldte svakhetene ved vårt forsvar. Tatt i betraktning den kritiske situasjon som utviklet seg i Europa frem til 1940, må en fortsatt avvæpningen av verneplikthæren sees som et forsøk på å legge landet åpent for invasjon. I noen korte avsnitt vil jeg nevne noen episoder som burde ført til en opptrapping av den norske forsvarsberedskap.

Den 12. 1
annekterte han
diskuterte genera
og Ordensvernet
en delvis mobil
brukes til innkall
som da skulle s
oppsett når et s
pålitelige, ble d
mobilisering må
lenger tid. 1

3. distriktskom
ubrukelige geve
forholdene nå v
Kommanderend
sikkerhetsvakter
at resten av våp

Situasjonen i E
britiske militær
overføre store
Stavanger, Berg
note til de skan
norsk farvann
allierte krigsrå
Planen inklud
malmfeltene.
ødelegge veier
fredsslutninger
for aksjonen va

Så sent som de
utenriksminist
å bryte norsk r

Den 8
var planen at
landgangsstyrk
hadde som må

Den 12. mars 1938 gikk Adolf Hitler inn i Østerrike. Høsten samme år annekterte han Sudetenland som hørte til Tsjekkoslovakia. Her hjemme diskuterte generalstaben mobiliseringsordningen. På grunn av Sikkerhetvaktene og Ordensvernet som skulle være hemmelige, var det vanskelig å gjennomføre en delvis mobilisering. Det ble diskutert hva slags konvolutter som kunne brukes til innkallingen, offentlige konvolutter, eller nøytrale blanke konvolutter som da skulle sendes uten frimerke. Postverket protesterte. Det ville vekke oppsikt når et stort antall slike konvolutter gikk ut. Ikke alle postbud var pålitelige, ble det bemerket. Så sent som i 1939 var det klart at en delvis mobilisering måtte skje pr. brev eller ved personlig kontakt, selv om det ville ta lenger tid. ¹

3. distriktskommando i Trondheim, mente våren 1939 at ordningen med ubrukelige geværer medførte betydelige ulemper ved mobilisering og at forholdene nå var ganske annerledes enn i 1918. Den 19. mai 1939 vedtok Kommanderende General at det antall våpen som trengtes til å sette opp sikkerhetsvakter og luftforsvar ved mobilisering skulle klargjøres, underforstått at resten av våpnene fortsatt skulle lagres i ubrukelig stand. ²

Situasjonen i Europa tilspisset seg. Den 2. og 3. januar 1940, utredet den britiske militære ledelse muligheten av å okkupere de svenske malmleiene og overføre store styrker til nord og midt Sverige, I planen inngikk å okkupere Stavanger, Bergen, Trondheim og Narvik. Den 6. januar 1940 ble det sendt en note til de skandinaviske regjeringer om at britene ville stoppe malmeksporten i norsk farvann Sverige nektet å samarbeide om dette. 5. februar vedtok det allierte krigsråd å sende hjelp til Finland som kjempet mot Sovjetunionen. Planen inkluderte okkupasjon av byene fra Stavanger til Narvik og de svenske malmfeltene. Svenskene erklærte at de ville rive opp jernbanelinjen og ødelegge veiene østover. Planen skulle settes i verk 20. mars. Så kom fredsslutningen mellom Finland og Sovjetunionen og det angitte hovedmotiv for aksjonen var borte. ³

Så sent som den 5. april møtte den engelske og den franske sendemann opp hos utenriksminister Koht hvor de meddelte skriftlig at de allierte kunne bli nødt til å bryte norsk nøytralitet for å stoppe malmeksporten fra Narvik.

Den 8. april 1940 la engelskmennene ut miner i norsk farvann, deretter var planen at de skulle vente på tysk reaksjon. En engelsk flåtestyrke med landgangsstyrker ombord, ca. 100 000 mann, lå klar i engelske havner, de hadde som mål å okkupere Norge. ⁴

For det første, når generalstaben i denne situasjon ikke var villig til å gjøre mobiliserings ordningen effektiv eller å bringe verneplikthærens våpen i skyteklar stand, er dette, slik situasjonen ble oppfattet, åpenbart en forberedelse til å slippe engelske og franske tropper inn i landet uten å øve motstand, for øvrig en tanke som var bifalt av Arbeiderpartiets ledere.

For det andre bar Arbeiderpartiregjeringen det konstitusjonelle ansvar for at forberedelser på å møte den forventede invasjonen ikke ble gjennomført.

For det tredje kan frimureriet bruke sitt kjennskap til regjeringens unnlaterelser som et pressmiddel.

Norges Geografiske Oppmåling sorterte under generalstaben. Den godkjente i januar 1940 salg av store kartserier til England. Da var allerede store kvanta norske karter solgt til Tyskland, tross for regelen om at karter ikke skulle selges til land som var i krig. 6

General Wilhelm Keitel i Wehrmacht har fortalt at det den 23. februar 1940 ble dannet et arbeidsutvalg som skulle forberede invasjonen av Norge. Forberedelsene ble dekket som en intern våpenøvelse, Weserübung, i tyske farvann. Bare få personer blant de øverste tyske militære ledere visste at de innlastede tropper hadde som mål å okkupere Danmark og Norge.

Adolf Hitler sendte sin mann, oberst Hans Piekenbrock til København 3. april hvor han møtte Quisling. Piekenbrock ble meddelt at en engelsk invasjon var ventet og at det var i Norges interesse at tyskerne kom først. Quisling ga under dette møte feilaktige opplysninger om forsvaret av Narvik.

Quisling mente at en tysk okkupasjon burde omfatte hele Norge og ikke bare det sørlige del. Hvis de tyske skip kom overraskende ville de ikke bli beskyttet i første omgang, mente Quisling, forøvrig hadde han folk fra sitt parti plassert i forsvaret, tyskerne ville derfor ikke møte sterk motstand. 12

Den 7. april oppdaget engelske fly at de tyske skipene gikk ut og satte kursen nordover. Norske journalister mottok meldinger om skipenes bevegelser og det ble diskutert i avisene hvor mon alle disse skipene hadde tenkt seg?

Mange, blant dem etterkrigstidens første generasjons historie forskere, har gitt uttrykk for at regjeringens passivitet kom av arbeiderbevegelsens generelle antimilitære holdning og regjeringens manglende bevilgninger til Forsvaret. Dette siste er ikke riktig. Bevilgningene til forsvaret økte fra 316 millioner kroner i 1934 - 35 til 486 millioner kroner i 1939 - 40. 200 millioner kroner ekstra ble bevilget etter krigens utbrudd. Det var store penger den gang, men ikke tilstrekkelig til å rette opp forfallet som strakte seg tilbake til tider lenge før Arbeiderpartiet overtok regjeringmakten.

Krigshand
gjentas he
Jeg velger
provoserer
virket inn
forsvaret n

Den nye
tilhørte Ar
9. April. M
borte. Det
stearinlys.
husket på å
kom ikke in
nærheten.

Ma
var postlag
gang og på
gjennom r
kjennskap t
våpen ved f

Vi fastslår
mottagelsen
arbeiderpart
Tys

Ukjente krig
kvelden den
være tyske,
Fredrik Will
om å skyt
Batterisjefen
i flomlys fra

Oberst Birge
Blücher tidli
kaptein And
senket Blüch
hele Østfold
geværene og

Krigshandlingene i Norge er utførlig behandlet i litteraturen. De skal ikke gjentas her. Derimot er femtekolonnenes virksomhet et nytt interessant område. Jeg velger med hensikt å beskrive et utvalg hendelser som kanskje vil virke provoserende på mange. Hensikten er å vise hvordan lojalitet til frimureriet har virket inn på krigshandlingene. Det er innlysende at en som tjenestegjør i forsvaret må forplikte seg til lojalitet til staten og ingen andre.

Den nye forsvarsminister, oberst i infanteriet, Birger Ljungberg som ikke tilhørte Arbeiderpartiet, beordret delvis mobilisering tidlig på morgenen den 9. April. Mens brevene ble skrevet ut på Akershus Festning, ble elektrisiteten borte. Det ble mørkt og det viste seg umulig å skrive ut innkallelene med stearinlys. Arbeidet ble etter planen overført til Smestad Hotell. Ingen hadde husket på å melde fra til hotellet som var fullt av gjester. Mobiliseringsgruppen kom ikke inn, den ble stående utenfor. Heldigvis bodde et medlem av gruppen i nærheten. Han inviterte alle hjem til seg hvor innkallingene ble skrevet ut.

Mannskapene ble innkalt med fremmøtedag den 11. april. Før brevene var postlagt var kampene mellom tyske sjøstridskrefter og norsk kystforsvar i gang og pågikk hele natten. Det ville være naturlig å beordre full mobilisering, gjennom massemedia. Forsvarsministeren, som oberst, hadde uten tvil kjennskap til at de mannskapene han i så fall innkalte, ikke ville få utlevert våpen ved fremmøte.

Vi fastslår at en engelsk invasjon var forberedt fra engelsk side og at mottagelsen av de engelske styrkene var forberedt av både arbeiderpartiregjeringen og av generastaben.

Tyskerne kom imidlertid først og nøt godt av tilretteleggelsen.

Ukjente krigsskip ble observert av vaktfartøyer i ytre Oslofjord klokken 23. om kvelden den 8. April. Rauøy Fort skjøt varselskudd. Skipene som viste seg å være tyske, passerte Bolærne Fort i 3 600 meters avstand. Fortsjefen, major Fredrik Wilhelm Færden som hadde IX grad i St. Andreaslogen nr 1, ga ordre om å skyte med brissand granater straks skipene kom i skytefeltet. Batterisjefen, K. A. Telle skjøt allikevel varselskudd først. Mens fortet lå badet i flomlys fra skipene gled de inn i tåken.

Oberst Birger K. Eriksen på Oscarsborg festning senket det nybygde slagskipet Blücher tidlig på morgenen 9. April. Jeg mener å huske at Eriksen måtte vekke kaptein Andersen i Drøbak, den pensjonerte sjefen for torpedo-batteriene. Han senket Blücher. Oscarsborg ble erobret fra landsiden 10. April. Dermed var hele Østfold regionen avvæpnet hva verneplikthæren angikk. Viktige deler til geværene og kanonene falt i tyskernes hender.

I Bergen var Willoch sjef. Han fortalte til sin nevø, senere statsminister Kåre Willoch: hva som skjedde. De fleste soldatene hadde hatt 48 dagers rekruttskole for 10 - 15 år siden. Av befalet kom mange til festningen bare få dager i forveien etter å ha vært ute av tjeneste i 22 år uten noen repetisjonsøvelse. Da det tyske angrepet kom hadde festningen 1/3 av full bemanning. Willoch hadde bedt om at miner ble lagt ut, at torpedobatteriet ble bemannet og om en infanteristyrke til forsvar av landsiden. Alt ble avslått.

Willoch beordret ild mot fremmede fly som fløy ulovlig over festningens område. For det fikk han en alvorlig reprimande av admiral Diesen.

Kommanderende Admiral Henry Edward Diesen hadde IX grad i losje nr. 8. 5

Tyske skip ble observert den 9. april om morgenen. De signaliserte at de kom som venner, men da de ble beskytt, svarte de med en morderisk artilleriild og flyangrep, som allikevel ikke gjorde stor skade. Krysseren "Köningsberg" ble skutt i brann, men så ble strømmen tatt i Bergen og festningen hadde ikke noe nødstrømaggregat. Parafinlamper ble tatt i bruk ved kanoner og på kommandoplassen, men lyskasterne kunne ikke brukes. Festningen ble tatt fra landsiden. 11

Overgivelsen av Agdenes fort utenfor Trondheim fikk stor betydning fordi festningen var intakt og straks ble bemannet med tyskere. Det hundret engelskmenn og franskmenn i å komme med forsterkninger til Trondheim. Siden slagfjærene til geværene i distriktet lå lagret på Agdenes ble værneplikthæren i hele Sør-Trøndelag avvæpnet før den rakk å bli mobilisert.

General Laurantzson, sjef for 5. divisjon i Trøndelag, reiste til Værnes og lot alt sitt utstyr stå igjen intakt i Trondheim. Han ga ordre om at alle forberedelser til mobilisering skulle stoppes og at magasinene ikke skulle flyttes ut av byen slik det var gjort forberedelser til. Han uttalte at tyskerne kunne oppfatte det som en uvennlig handling. 9

Jacob Ager Laurantzson, generalmajor, hadde VI grad i losje nr. 9. 5

Engelske krigskip beskjøt fortene på Agdenes. Da ilden ble besvart forsto de at tyskerne hadde inntatt fortene. Skipene trakk seg derfor tilbake. I Trondheim kunne tyskerne overta tungt norsk utstyr som de hadde sterkt behov for.

General Jacob Hvinden Haug var sjef for 2. divisjon og var distriktskommandosjef for Oslo området. Han disponerte fire Gardekompanier hvorav ett var på øvelse på Terningmoen. Det var viktig å forsterke forsvaret av Fornebu som ble angrepet kl. 7.30. Her lå det en norsk styrke på 110 mann.

Garden fikk ved
tilbakekalt kl 8
Christian Halbo
Gardesjefen Joh
Framrykkingen
Lysakerelva. D
tyskere passert

4. Gard
ordre om å gå ti
i land fra Blüch
Som ne
helt fra kong C
Thaulow Peters

Kapitulasjonen
over telefon ti
plasskommand
militær sjef i
fortsette med n
Schnit

Quisling da
Klokken 19.30
hadde tatt mak

"Å redde lan
det opp i"

Fredrik Prytz

Anton Frede
Trøndelag, ha

Samarbeid
Gardesjef Gr
med tyskerne
til tjeneste f
gardeoffisere
Graff Wang
riksdepartem
general Enge

Garden fikk ved 5.30-tiden ordre om å dra til havneområdet i Oslo. Ordren ble tilbakekalt kl 8.00. Ved 8.30-tiden ble 2. Gardekompani under ledelse av Christian Halbert Hielm Winsnes, beordret om å rykke fram mot Fornebu. Gardesjefen Johan Peter Graff Wang, fikk Winsneskompaniet av gårde kl 9.30. Framrykkingen forgikk med busser og de valgte veien om Røa og langs Lysakerelva. Det gikk tre timer før de kom til Lysaker. Da hadde 4 - 500 tyskere passert innover Drammens-veien på vei mot Oslo.

4. Gardekompani under ledelse av Axel Jacob Thaulow Petersson fikk ordre om å gå til Digerud ved Nesodden for å ta seg av tyskere som var reddet i land fra Blücher.

Som nevnt tidligere var Hvinden Haug frimurer og medlem av ordenen helt fra kong Oscar II's dager. Winsnes hadde den VIII grad i losje nr 8, og Thaulow Petersson var seremonimester og hadde VIII grad i losje nr 9. 7

Kapitulasjonen i Oslo foregikk på Akershus festning. Regjeringen ble orientert over telefon til Hamar. Tyskerne anerkjente oberst i festningsartilleriet og plasskommandant på Akershus festning Hans Peter Krag Schnitler som norsk militær sjef i Oslo. Garden skulle holde orden i byen og luftvernet skulle fortsette med norsk mannskap, men skulle bare skyte på engelske fly.

Schnitler hadde VIII grad i losje nr. 1. 5 7

Quisling danner regjering

Klokken 19.30 den 9. april sto Quisling frem i NRK og proklamerte at han hadde tatt makten og dannet regjering for som han sa:

"Å redde landet ut av den desperate situasjon som våre politikere hadde brakt det opp i"

Fredrik Prytz ble finansminister i Vidkun Quislings Regjering.

Anton Frederik Winther Jakhelln Prytz, kaptein, Storfosen Gods, Sør-Trøndelag, hadde VIII grad i losje 8. 5

Samarbeid med tyskerne

Gardesjef Graff Wang og kommandant Schnitler innledet et nært samarbeid med tyskerne og Quisling. Sistnevnte ba om å få avgitt gardekaptajn Winsnes til tjeneste for seg, Winsnes var medlem av Nasjonal Samling. To andre gardeoffiserer oppsøkte Quisling for å avlegge troskapsed. Quisling innkalte Graff Wang og krevde at Garden skulle holde vakt utenfor Stortinget, utenriksdepartementet og foran hotell Continental hvor han selv og den tyske general Engelbrecht holdt til.

General J. Hvinden Haug forlot Oslo ved middagstider den 9. april etter å ha overlatt kommandoen i Oslo til Schnitler uten å gi noen forholdsordre. I sitt følge hadde han oberst K. Ø. Meinich som ble utnevnt til plasskommandant på Gardermoen og rittmester Bjørn Christophersen. 8 Knut Ørn Meinich, hadde VIII grad i losje nr 9, den samme losje som Hvinden Haug. Bjørn Olavsson Christophersen hadde I grad i losje nr 8.

Kaptein Øivind Øi fra generalstaben ble skutt og drept ved Grorud som et av krigens første offer. Øi hadde II grad i losje nr. 9. 5 På Gardermoen hersket virvar. Mange frivillige hadde møtt opp tidlig den 9. April. Meinich ga først ordre om at mobiliseringen skulle stanses. Senere ga han kontraordre. Flere av avdelingssjefene nektet å møte fordi de var innkalt først til den 11 april, 2 dager senere. Odd Brynjulf Grahm i staben til generalinspektøren for feltartilleriet hadde VII grad i losje nr 8 og var medlem av Nasjonal Samling fra starten i 1933. Han mente at nå var det bare å si Heil Quisling. Det var mange som ham blant befalet. 5

General Hvinden Haugs felttog

Historieforskeren Lars Borgersrud har beskrevet det som nå hendte. Jeg gjengir hendelsene fritt etter ham:

General Hvinden Haug ga ordre om at de forskjellige avdelingene som var satt opp på Gardermoen og Trandum skulle marsjere nordover uten militær beredskap eller eskorte. Kort før avmarsj ble general Hvinden Haug, oberst Meinich og adjutanten rittmester Bjørn Christophersen, orientert om hendelsene på Midtskogen og at tyskerne som var blitt stoppet der, var på vei mot Oslo. Rittmester Andvord som ledet marsjen hadde ikke kjennskap til flyattache Hauptmann Eberhart Spillers ekspedisjon som var på vei sørover fra Hamar. Han hadde fått ordre om ikke å skyte dersom han støtte på tyske patruljer. Det hadde Andvort protestert heftig mot. Rittmester Bjørn Christophersen irettesatte Andvord for dette. Under marsjen var maskingeværer, mitraljøser og ammunisjon pakket i kasser. Biler som kom nordfra kunne berette at tyskerne sto ved Stange, sør for Hamar. Oberst Meinich kjørte med følge i egen bil fra Gardermoen og passerte de forskjellige avdelingene. Ved Minnesund passerte han den første av avdelingene. Han fortsatte nordover uten sikring. Plutselig befant han seg inne i kaptein Walthers kolonne.

Oberst Meinich ble revet brutalt ut av bilen av tyskefallskjermersoldater som så helt ville ut. De var svarte i ansiktet fektet med pistoler, maskinpistoler og mitraljøser, huiende og skrikende. Meinich og hans følge måtte bli med sørover. Ved Strandlokka stasjon møtte de Andvort med Dragon Regiment nr.

I i overfylte bi
å løfte bilene
veikanten, mer
Lenge
på samme må
med 4 feltkan

Borgersru

"Rett før klok
jegerne var
hadde beroli
gjennom kikk
Det var G
Nesoddlande
overgi seg i
holde broen.

Da
kvarTERS tid
vestsiden. L
maskingevæ
maskingevæ
sitt. En ma
Oslo, mann

Ette
Walther ob
betydninger
håndkle fe
lasteplanet
Verk. Der
stab, som b
fulgte det
nabohusen
reddet ski
ennå ikke
De hadde
hvite flagg
og begyn
forberedt
en bløff. C
med det h

I i overfylte biler og med nedpakkede våpen. Mannskapene ble kommandert til å løfte bilene rundt på den smale veien. De ble etterlatt med hendene i været i veikanten, mens befalet og våpnene dro sørover mot Minnesund.

Lenger sør ble rittmester Quist med Dragonregiment Nr. 2 overrumplet på samme måte og noen kilometer derfra gjentok det samme seg med AR 2 med 4 feltkanoner og utstyr under ledelse av Hellum.

Borgersrud skriver:

"Rett før klokken 12 var kolonnen framme ved Minnesundbroen. Fallskjermjegerne var nå blitt et lite mindretall i den svære kolonnen. Fremgangen hadde beroliget dem. Nå tok de en pause. De spiste lunch, røkte og studerte gjennom kikkert norske gardister som holdt vakt på den andre siden av broen. Det var Gardekompani Petersson sendt av general Hvinden Haug til Nesoddlandet tidlig 9. for å lete etter overlevende fra Blücher. I stedet for å overgi seg i Oslo hadde de tatt seg opp til Eidsvoll. Nå hade de ordre om å holde broen.

Da tyskerne dukket opp på østsiden, beordret Petersson etter et kvarters tid en tropp over mot dem i stedet for å barrikadere tilgangen til vestsiden. Dette passet Walther bra. Han sendte en lastebil smekkkfull av maskingeværer i full gass motsatt vei. Etter litt hyling skriking og med maskingeværslutt, ble kaptein Petersson overrumplet til å overgi kompaniet sitt. En mann var lettere såret. Kapteinen og endel offiserer ble tatt med mot Oslo, mannskapene ble etterlatt i veikanten.

Etter at kolonnen hadde satt seg i bevegelse igjen, spurte kaptein Walther oberst Meinich om han trodde de norske avdelingene lenger sør forsto betydningen av et hvitt flagg. Det svarte Meinich bekreftende på Så ble et hvitt håndkle festet til Meinichs sabel. En norsk sersjant fikk ordre om å stå på lastep Janet på den forreste bilen og vifte med det. De nærmet seg Eidsvoll Verk. Der traff de på enda en generalstabsoffiser, N. Sæbø fra Hvinden Haugs stab, som ble overrasket og tatt tilfange idet han skulle fylle bensin. Generalen fulgte det hele fra vinduet i et hus et steinkast borte. Tyskerne undersøkte nabohusene uten å finne ham. For andre gang på et døgn hadde generalen reddet skinnet ved et utrolig hell. Men turens høydepunkt - eller lavmål var ennå ikke nådd. Ved Piri gård var bataljon Torkildsen av IR 4 gått i stilling. De hadde oppdaget den lange kolonnen og hadde åpnet ild til tross for det hvite flagget. Kaptein Walther var i en ubehagelig stilling. Hans folk var slitne og begynte igjen å bli nervøse. Etter alt å dømme var det store styrket i forberedte stillinger han hadde med å gjøre Som tidligere prøvde han seg med en bløff. Oberst Meinich ble beordret til å løpe frem mot de norske stillingene med det hvite flagget. Meinich sprang fremover og viftet med sabelen sin mens

han gang på gang ropte: "Norsk offiser, stopp skytingen." Etter å ha ropt det 10 ganger stoppet skytingen.

Walthers neste trekk var å sende frem en parlamentær som forlangte at de norske styrkene skulle overgi seg. Major Torkildsen av slo. Han hadde tross alt en knusende overlegen styrke. Walther prøvde så bløff nummer tre. Parlamentæren ble sendt over på nytt med beskjed om at hvis de ikke overga seg, ville det gå ut over de 200 norske offiserene og menige som var fanger. Torkildsen ble nå usikker og ringte Hvinden Haug for nærmere ordre. Generalen ga ordre om at det ikke skulle skytes og at de tyske styrkene skulle slippes igjennom de norske linjene. Den tyske kolonnen som burde stått foran sin endelige ødeleggelse, fikk i stedet igjen passere. De norske soldatene sto oppreist ved sine våpen mens det skjedde.

Bataljon Løken av IR 5 var fullt feltoppsatt og lå på Gardermoen som nøytralitetsvakt da krigen brøt ut. Da tyskerne nærmet seg Jessheim nordfra, hadde bataljonen gått i forberedte stillinger for å gi den en varm velkomst. I skogen vest for veien sto feltbatteri Jyhne med fire kanoner. Walther sto overfor en formidabel overmakt. Unnsetningen kom fra samme hold General Hvinden Haug holdt sin beskyttende hånd over kolonnen. Fem minutter før tyskerne kjørte inn i bataljon Løkens stillinger, hadde generalen gitt ordre om at styrken skulle få passere. Det skulle ikke åpnes ild.

Klokken 20.30 ble de rundt 200 norske offiserer plassert i Universitetets Aula som krigsfanger. En menneskemengde samlet seg utenfor. Fangene ble skjelt ut som forrædere. Det syntes de var urettferdig. De hadde bare fulgt ordre.¹⁰

Nils Sæbø, artillerikaptein, hadde VI grad i St. Andreaslogen nr. 1. 5

Overgivelsen av Narvik

Narvik var den nordligste av de byer som hørte inn under Weserübung. Tyskerne kom til fastsatt tid kl 04.15 om morgenen Panserskipene Norge og Eidsvoll ble skutt i senk. Mens havnen var full av lik ble 2000 sjøsyke kampudyktige tyskere sluppet i land av den lokale forsvarssjefen Conrad Sundlo. Sundlo var en av stifterne av Nasjonal Samling i 1933.

Da general Carl Gustav Fleischer, som var på vei fra Finmark, fikk høre om tildragelsen ble Sundlo avsatt over telefonen. Fleischer oppnevnte en ny lokal forsvarssjef, og ba Sundlo melde seg for arrest.

Verneplikth

Vi er nå kommet siste to døgn har De har bemannet med våpen ammu

Det er i demokratiske No for Norges frihet satt i gang. Krigs Kronprinsen sam

Kilder:

- 1 Lars Bor side 198
- 2 Borgers
- 3 Borgers
- 4 Bjørn B Norsk F
- 5 Den No
- 6 Borgers
- 7 Borgers
- 8 Borgers
- 9 Bjørn B
- 10 Borgers
- 11 Kåre W
- 12 Per Øy 94, Hje

Verneplikthæren overtar

Vi er nå kommet til den 11. april som er første mobiliseringsdag. I løpet av de siste to døgn har tyskerne besatt våre byer langs kysten fra Halden til Narvik. De har bemannet våre kystbefestninger. De har sikret seg våre militære depoter med våpen ammunisjon og forråd.

Det er i denne situasjon verneplikthæren, den som representerer det demokratiske Norge, eller om man vil, det norske folk, er mobilisert til kamp for Norges frihet og selvstendighet. Tross den vanskelige stillingen ble kampen satt i gang. Krigshandlingene i Norge varte i to måneder. Da reiste Kongen og Kronprinsen sammen med regjeringen til England og fortsatte kampen derfra.

Kilder:

- 1 Lars Borgersrud, *Konspirasjon og Kapitulasjon*, side 198, Forlaget Oktober, Oslo, 2000.
- 2 Borgersrud side 204.
- 3 Borgersrud side 313.
- 4 Bjørn Bjørnsen, *Det utrolige Døgn*, Gyldendahl Norsk Forlag A/S, Oslo, 1977.
- 5 Den Norske Frimurerordens Matrikkel for 1939.
- 6 Borgersrud, side 330.
- 7 Borgersrud, sidene 235 - 240.
- 8 Borgersrud, side 238 - 246.
- 9 Bjørn Bjørnsen, side 73
- 10 Borgersrud, side 248 - 253
- 11 Kåre Willoch, *Minner og Meninger*, side 33, Skibsted, Oslo, 1988.
- 12 Per Øyvind Heradstveit, *Quisling - hvem var han?* side 93 og 94, Hjemmets Forlag, Oslo, 1976.